

Postępowanie cywilne

rok akademicki 2026/27

zembrzusi@wpia.uw.edu.pl

prof. UW dr hab. Tadeusz Zembrzusi

zembrzusi.eu

I. Wprowadzenie i podstawowe konstrukcje procesowe

01 Zajęcia organizacyjne

02 **Zagadnienia ogólne** ▪ normy procesowe a normy materialne; postępowanie cywilne; cel postępowania sądowego; sprawa cywilna; rodzaje i tryby postępowania cywilnego, postępowanie procesowe a postępowanie nieprocesowe, postępowanie ogólne a postępowania odrębne

03 **Przebieg procesu** ▪ etapy postępowania od wytoczenia powództwa do przymusowego zaspokojenia; stadia postępowania – postępowanie rozpoznawcze i egzekucyjne; pozew, dopuszczalność a zasadność, dekretacja pozwu, elementy rozprawy, tytuł egzekucyjny, klauzula wykonalności, tytuł wykonawczy, skarga na czynności komornika, powództwa przeciwegzekucyjne

04 **Przedmiot procesu** ▪ roszczenie, roszczenie materialne a roszczenie procesowe; **Powództwo** ▪ pozew a powództwo, rodzaje powództw; powództwo o zasądzenie świadczenia, wymagalność, zaskarżalność, wykonalność; powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, interes prawny; powództwo o ukształtowanie, powstanie, zmiana lub zniesienie stosunku prawnego lub prawa

05 **Postępowanie cywilne a postępowanie karne** ▪ prejudycjalność wyroków; **Przesłanki procesowe** ▪ przesłanki procesowe a merytoryczne, przesłanki ogólne i szczególne, przesłanki dodatnie i ujemne, przesłanki bezwzględne i względne; **Droga sądowa** ▪ ewolucja instytucji, badanie drogi sądowej, niedopuszczalność drogi sądowej – bezwzględna, czasowa, wynikająca z przemienności kompetencji sądu i innego organu

II. Sąd i właściwość

06 **Sąd** ▪ organizacja wymiaru sprawiedliwości [pusp], sądy powszechne i Sąd Najwyższy, rodzaje sądów; skład sądu – skład jednoosobowy a kolegiałość, skład zawodowy a ławniczy, asystent sędziego, referendarz sądowy, uprawnienia referendarza; postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego – z urzędu, na wniosek

07 **Właściwość sądu (I)** ▪ rodzaje właściwości, zasada utrwalenia właściwości, właściwość funkcyjna, rzeczowa (wraz z wartością przedmiotu sporu), właściwość miejscowa – ogólna, przemienna, wyłączna

08 **Właściwość sądu (II)** ▪ właściwość umowna, delegacyjna; badanie właściwości, stwierdzenie niewłaściwości sądu; **Strony postępowania** ▪ pojęcie, strona w znaczeniu materialnym i formalnym, atrybuty strony; **Zdolność sądowa** ▪ nabycie i utrata zdolności sądowej, konwalidacja braku zdolności, zdolność sądowa a zdolność prawna, posiadanie zdolności sądowej

III. Zagadnienia podmiotowe

09 **Zdolność procesowa** ▪ osoby prawne, osoby fizyczne (zdolność pełna, ograniczona, brak zdolności), wykazania umocowania, skutki braku zdolności procesowej pierwotne i następcze oraz po stronie powodowej i pozwanej, tymczasowy brak zdolności procesowej; **Zdolność postulacyjna** ▪ brak zdolności z przyczyn faktycznych i z przyczyn prawnych; **Legitymacja procesowa** ▪ charakter i ocena braku legitymacji, legitymacja czynna i bierna, pierwotna i następcza, prywatna i publiczna,

SYLABUS

indywidualna i grupowa, legitymacja materialna i formalna, legitymacja właściwa i z podstawienia prawnego (subrogacja i substytucja)

10 Współuczestnictwo procesowe ▪ czynne i bierne, pierwotne i następne, materialne, formalne, jednolite, zwykłe, konieczne, dowolne; **Zmiany podmiotowe** ▪ wezwanie do udziału w sprawie, dopozwanie, zawiadomienie o toczącym się procesie

11 Postępowanie grupowe [uodrwpg] ▪ geneza i idea class action; rodzaje powództw, zakres powództw zbiorowych, model grupy (opt-in a opt-out), członek grupy a reprezentant; etapy postępowania grupowego, koszty postępowania; **Prokurator** ▪ udział prokuratora, rodzaje powództw prokuratora; Organizacje pozarządowe.

12 Interwencja główna ▪ charakter, cel, skutki wytoczenia; Interwencja uboczna – cel i znaczenie, sytuacja procesowa interwenienta, interes prawny, zgłoszenie interwencji, opozycja, rodzaje interwencji ubocznej - samoistna i niesamoistna, skutek interwencyjny; Przypozwanie

13 Pełnomocnik i pełnomocnictwo procesowe ▪ zakres podmiotowy pełnomocnictwa procesowego, pełnomocnicy zawodowi a inne podmioty, przymus adwokacko-radcowski; pomoc prawna z urzędu; pełnomocnictwo procesowe – rodzaje pełnomocnictw, udzielenie, forma, zakres umocowania, weryfikacja umocowania, wygaśnięcie; substytucja, działanie bez umocowania - falsus procurator

IV. Czynności procesowe i organizacja postępowania

14 Czynności procesowe ▪ pojęcie i katalog czynności, forma czynności, czynności sądu a czynności stron, wadliwość czynności stron a nieważność postępowania, czynność procesowa a czynność prawna; **Doręczenia** ▪ system efektywnego doręczania, zasada oficjalności doręczeń, sposoby i czas dokonywania doręczeń, doręczanie a pełnomocnik, rodzaje doręczeń – właściwe i zastępcze, niemożność doręczenia, ustanowienie kuratora do doręczeń a ogłoszenie w budynku sądowym, pełnomocnik do doręczeń

15 Pisma procesowe ▪ wymagania formalne i konstrukcyjne, rodzaje żądań i uzasadnienie

16 Terminy ▪ ustawowe, sądowe, umowne, instrukcyjne; niedochowanie terminu; przywrócenie terminu – warunki formalne, dopuszczalności i zasadności, zaskarżalność przywrócenia terminu; **Posiedzenia sądowe** ▪ wyznaczanie, zawiadamianie; jawność a niejawnosc postępowania, jawność zewnętrzna i wewnętrzna; protokół elektroniczny i skrócony; zastrzeżenia do protokołu; dostęp do akt

17 Koszty postępowania cywilnego [uksc] ▪ rozliczanie i ponoszenie kosztów, orzekanie o kosztach, koszty procesu a koszty sądowe, koszty działania strony, koszty działania pełnomocnika, opłata sądowa, rodzaje opłat – stała, stosunkowa, podstawowa, tymczasowa i ostateczna, kancelaryjna, wydatki; zwolnienie od kosztów sądowych – zwolnienie na wniosek i z urzędu

18 Przebieg postępowania rozpoznawczego ▪ wytoczenie powództwa, dekretacja pozwu, skutki wytoczenia a doręczenia pozwu, przygotowanie rozprawy a posiedzenie przygotowawcze, przebieg rozprawy – wywołanie sprawy, przedstawienie i wyjaśnienie stanowisk, informacyjne słuchanie stron, postępowanie dowodowe, policja sesyjna, odroczenie, zamknięcie rozprawy

19 Koncentracja materiału procesowego ▪ ciężar wspierania, zakres ciężaru; Model prekluzji a model dyskrecjonalnej władzy sędziego, ewolucja koncentracji materiału procesowego, moment prekluzyjny, koncentracja materiału a posiedzenie przygotowawcze, postępowanie gospodarcze i odwoławcze, prekluzja a przesłanki egzoneryacyjne; **Nadużycie prawa procesowego** ▪ klauzula generalna, skutki i sankcje nadużycia prawa procesowego

V. Przebieg postępowania i orzekanie

- 20 Działania stron w toku postępowania** ▪ zmiana powództwa, granice a niedopuszczalność zmiany; cofnięcie pozwu, granice i zakres cofnięcia, cofnięcie zwykłe i kwalifikowane; zawarcie ugody – postępowanie pojednawcze a ugoda sądowa, charakter ugody; Uznanie powództwa, bierność, zaprzeczenie, zarzuty formalne i materialne, w tym zarzut potrącenia, powództwo wzajemne
- 21 Postępowanie dowodowe (I)** ▪ zagadnienia ogólne – dowód, przedmiot dowodu, niedowodowe środki ustalania, umowa dowodowa, uprawdopodobnienie, ciężar dowodu, rola stron i sądu w postępowaniu dowodowym, postanowienie dowodowe, ocena dowodów, dowód niedopuszczalny, zabezpieczenie dowodów, postępowanie dowodowe a zasada prawdy
- 22 Postępowanie dowodowe (II)** ▪ środki dowodowe – dowód z dokumentu, dokument tekstowy a pozatekstowy, dokumenty urzędowe i prywatne, domniemania związane z dokumentami, dokumenty narracyjne a konstytutywne, przedstawienie dokumentu, dopuszczenie a przeprowadzenie dowodu z dokumentu; dowód z zeznań świadków, obowiązki świadka, stawienie świadka, przeprowadzenie dowodu (faza ad generalia i ad rem), pisemne zeznania świadka, ograniczenia w byciu świadkiem – niemożność składania zeznań, odmowa składania zeznań, możliwość uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, ograniczenia dowodowe – dowód z dokumentu a dowód z zeznań świadka
- 23 Postępowanie dowodowe (III)** ▪ dowód z opinii biegłych, wyłączenie biegłego, prywatna opinia biegłego, opinia instytutu naukowego, świadek-ekspert; oględziny; przesłuchanie stron, inne środki dowodowe – inne dokumenty, dowody nienazwane; **Zawieszenie postępowania** ▪ przyczyny zawieszenia, zawieszenie z urzędu a na wniosek, zawieszenie obligatoryjne a fakultatywne, skutki zawieszenia; **Umorzenie postępowania** ▪ przyczyny umorzenia, skutki umorzenia
- 24 Orzekanie** ▪ zasady orzekania, zasada aktualności, zakaz orzekania bez żądania i ponad żądanie, związanie granicami żądania, związanie podstawą faktyczną a niezwiązanie podstawą prawną, zasada konieczności udowodnienia wysokości roszczenia a ius moderandi, zasada zasądzenia całości żądania a moratorium sędziowskie; Budowa orzeczenia – sentencja a uzasadnienie, skład sądu; Wyrokowanie – narada i spisanie sentencji, notyfikacja – ogłoszenie i doręczenie, sporządzenie uzasadnienia; Rektyfikacja orzeczeń a zaskarżanie, sprostowanie, uzupełnienie, wykładnia wyroku
- 25 Orzeczenia** ▪ czynności sądu o charakterze decyzyjnym, rodzaje a formy orzeczeń; Wyrok – rodzaje wyroków, wyrok zwykły (całościowy), wyrok częściowy, wyrok wstępny, końcowy, wyrok łączny; wyrok kontradyktoryjny; wyrok zaoczny, bezczynność strony a fakultatywność i obligatoryjność wyroku, rozstrzyganie wyrokiem zaocznym, zaskarżanie wyroku zaocznego, sprzeciw a rygor natychmiastowej wykonalności, wyrok zaoczny zastrzeżony; Nakaz zapłaty – konstrukcja a odwołanie sporu; Postanowienie – rodzaje, zaskarżalność, związanie postanowieniem; Zarządzenia, zarządzenia tymczasowe
- 26 Prawomocność orzeczeń** ▪ prawomocność formalna a prawomocność materialna; moc wiążąca inter partes a inter omnes, res iudicata, ograniczenia powagi rzeczy osądzonej, res iudicata a postępowanie nieprocesowe, stwierdzanie prawomocności; Wykonalność a skuteczność orzeczeń, wstrzymanie wykonalności – suspensywność, rygor natychmiastowej wykonalności, rygor a zabezpieczenie, rygor a restytucja i odszkodowanie, nadanie rygoru z urzędu a na wniosek oraz obligatoryjne a fakultatywne; **Zaskarżanie** ▪ system środków zaskarżenia, instancyjność, zasada wyłączności środków zaskarżenia, środki zwyczajne i nadzwyczajne, środki kasatoryjne i reformatoryjne, środki pełne i niepełne; zaskarżanie – dopuszczalność a zasadność zaskarżenia, warunki dopuszczalności zaskarżenia

VI. Środki zaskarżenia

- 27** **Apelacja** ▪ ewolucja środka zaskarżenia, model apelacyjny a rewizyjny, apelacja pełna a ograniczona, zakres przedmiotowy apelacji, sąd rozpoznający apelację, legitymacja do wniesienia, termin do wniesienia, wymagania i forma apelacji, zarzuty apelacyjne, czynności dyspozycyjne w postępowaniu apelacyjnym, postępowanie dowodowe, jawność a niejawnosc postępowania apelacyjnego, przebieg postępowania apelacyjnego, rodzaje orzeczeń sądu odwoławczego, zakaz reformationis in peius, rozstrzygnięcie gravamen commune, postępowanie apelacyjne a zagadnienie prawne do Sądu Najwyższego; **Zażalenie** ▪ charakter i dopuszczalność zażalenia, zażalenie klasyczne (dewolutywne), zażalenie poziome (I instancja), kontrola pośrednia orzeczeń niezaskarżalnych zażaleniem, zażalenie do Sądu Najwyższego, zażalenie poziome (II instancja), zażalenie kasatoryjne, zażalenie a suspensywność, termin do wniesienia zażalenia, autoremedura, rozpoznanie zażalenia
- 28** **Skarga na czynności referendarza sądowego** ▪ skarga w postępowaniu rozpoznawczym i w postępowaniu egzekucyjnym; **Skarga kasacyjna** ▪ charakter i ewolucja środka zaskarżenia, model kasacyjny a model rewizyjny, skarga jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, legitymacja do wniesienia, ograniczenie ratione valoris, ograniczenie ratione materiae, przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, przedsąd kasacyjny, wymagania i forma skargi, podstawy skargi kasacyjnej, termin do wniesienia, przebieg postępowania kasacyjnego; **Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia** ▪ cel i geneza skargi, skarga jako prejudykat, katalog orzeczeń zaskarżalnych skargą, dopuszczalność skargi a wyrządzenie szkody i wyczerpanie innych środków, termin do wniesienia, wymagania formalne, niezgodność orzeczenia z prawem, postępowanie ze skargi.
- 29** **Skarga o wznowienie postępowania** ▪ charakter skargi, wniesienie skargi a wykonalność orzeczenia, legitymacja, termin, podstawy wznowienia, postępowanie ze skargi – dopuszczalność skargi, dopuszczalność wznowienia a ponowne rozpoznanie sprawy, wznowienie a restytucja i odszkodowanie, niedopuszczalność dalszego wznowienia; **Skarga nadzwyczajna [usn]** ▪ charakter i geneza, podstawy skargi, legitymacja, termin do wniesienia, rozpoznanie skargi; **Skarga na przewlekłość postępowania [uspp]** ▪ geneza, zakres zastosowania, pojęcie przewlekłości, wymagania, rozpoznanie i rozstrzygnięcie skargi

VII. Postępowania odrębne

- 30** **Postępowania odrębne** ▪ charakter, kwalifikacja i stosowanie postępowań odrębnych, postępowania przyspieszone, nakaz zapłaty a odwrócenie sporu; postępowanie nakazowe, podstawy wydania nakazu, kognicja sądu, nakaz jako tytuł zabezpieczenia i tytuł egzekucyjny, zarzuty od nakazu zapłaty; postępowanie upominawcze - przesłanki negatywne, nakaz zapłaty a sprzeciw; elektroniczne postępowanie upominawcze; postępowanie uproszczone

VIII. Międzynarodowe postępowanie cywilne

- 31** **Międzynarodowe postępowanie cywilne** ▪ zasada terytorialności; Jurysdykcja krajowa, badanie jurysdykcji a doktryna forum non conveniens, aspekty czasowe jurysdykcji, jurysdykcja bezpośrednia i pośrednia, jurysdykcja wyłączna i niewyłączna, jurysdykcja bezwzględna i względna, jurysdykcja nadmierna, jurysdykcja konieczna; Immunitet sądowy i egzekucyjny; Uznawanie i stwierdzanie wykonalności orzeczeń sądów zagranicznych; Europejski Tytuł Egzekucyjny; Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych – europejskie postępowanie nakazowe i europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń

IX. Moduły końcowe

- 32** Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne
- 33** Postępowanie nieprocesowe
- 34** Sądownictwo polubowne (arbitraż)